

KARMEL ALDIZKARIAREN ISTORIA

A) KARMEN'GO ARGIA

(1931tik 1936ra arteko aldizkaria)

Karmen'go Argia, Karmen'go Amaren Egutegia eta Karmel alkarren anai-arrebatzat edo guraso baten iru seme-alabatzat artu geinkezala uste dot. Euskalerriko karmeldarrak euskaldunei euskeraz egiteko sorturiko aldizkariak izan dira. Nik uste, eta-edozeinek aintzat artuko deustelakoan nago, 1936ko gerratea, gerrate zitala, sortu ezpalitz, 193In kaleraturiko *Karmengo Argia* aldizkariak aurrera jarraituko ebala, izen berri barik, ezelango aldaketarik barik. Baina 1936ko urte orrek bapatean ixildu bearra ekarri eutson.

Urte orretan, nik beste bein esan izan dodanez, Jupiterrek uretara mukur aundi bat botata igelai jazo jakena jazo jaken gure inguruan euskerazko aldizkari ta liburuari: zati baterako guztiak mututu zirala. Geroago, urteak garrenean, ipuifiek igelak lez asiko ziran apurka apurka eta ez bape bildur barik buruak urpetik ateraten. Primo de Rivera jagi zanean, egunkarietako euskal-orriei ixildu bearra ezarri eutsen urte batzuetarako. Franco jagi zanean, egunkariak ez eze, aldizkariak, erlejinozkoi eurak be, mukur bardina jausi jaken ganera eta luzaroan ez eben burua jasoterik izan. Francoren mukurra Jupiterrena igelentzat baino

gogorragoa izan zan cuskercarantzat. Euskera gaxoa barnro buru-
rua jasotzen asi zancan be, beti cgoan zemaipcan, beti goiti beca
oinaztu barrien bat etorriko cz etc jakon bildurrcz. Olantxc
agertuko dira karmeldarrak, kontuz eta cz biidur barik, lenengo
Karmen'go Amaren Ilgutegia atcraten; urrengo *Karmel* aldizkaria,
urtean lau edo sei zenbakitan, eta au be, bein edo birritan gala-
zota, debekauta, liburu txikien taiuan cuskaldunentzat zerbait
plazaratzen, azkenez aldizkari antzean aterateko baimena, nekez
bada nekez, lortu arte. Etziran gauzak berez etorri, etzan lor eta
nekc barik bake antzeko egoerara etortea lortu. An, 193In, *Kar-
mengo Argia* zarraren sortzaille izan ziranak ez eben usteko
orrenbeste istillu sortu bear ebanik eurak ondo bearrez eta bake
bakean artu eben asmoak, Primo de Riverak goiko agintaritza
itxi barritan.

Karmen'go Argia aldizkariaren sorrera

Lenengo zenbakia 1931ko urtarrillean agertu zan. Asi-
asieran, Karmengo Amaren irudi baten azpian bertsozko eskin-
tza au ekarren:

Goizko izar disditsu zeran
goi-esker argiz apaina,
Karmengo Ama, agurtzen zaitut
iZu neure argi bazina!

Gogo guztien onuragarri
agertu nai naz liraina.
Onetsi naizu, ene irakurlen
izan nadin atsegina.

Baso txoritxu abeslanak
mendi batetik bestera
zugatz-aziak zelan daroiez
langille bizkor antzera;
eusko-lurrean zorionaren
azi deuna ereitera
aurkestuko da KARMENGO ARGIA

illero pozik lanera.

Sendi bakoitza biurtu daiten
ekandu deunen kabia
bide zuzena ziur izanik
gure euskera garbia,
baso ta uri ibilliko naz
garbi iragarten egia;
abegi onez artu, ba, arren,
gora daroan argia.

Eskintza onen urrengo, Jaizkibel izenpetutako artikulua etorren aldizkari barriaren asmoak adierazoten. Aldizkari berriaren izenean, lanean asi baifio len agur gozo bana bialtzen eutsen beste euskal-aldizkari guztiai, *Argia*, *Jaungoiko-Zala*, *Zeruko Argia*, *Euskalerrriaren Aide* ta ganerakoai. Ona orain, Jaizkibel-en luman, aldizkari barriaren asmoak. 1) Euskaldunei irakurgai osasuntsuak eskini. Aspaldi ezkeroz, Euskalerrrian irakurteko gosegarria sortu dan ezker, euskerazko irakurgairik ezean, erderazkoetara joko ei dau, eta askotan loi ta lasaienak irakurriko ei ditu. Egarrri ori asetzeko emen aurkituko ditueuskaldunak, aldizka, illero janan garbi eta gozoak. 2) Bigarren: Karmelgo lorategietan sartu eta lorerik bikainenak eskiniko deutsoz irakurleari: Karmengo Amaren eskintzak, Pragako Ume Jesusen maitagarritasuna ume ta nausientzat, Ama Teresa andiaren bizitza ta irakatsiak, Teresetxo deun egin barriaren lorak eta abar. Karmengo etxerantza bcgira dagozan asmoak dira onek.

Baina ez dira or amaitzen aldizkariaren asmoak. Eta orregaitik 3) irugarren, Euskeraren aide garbi ta kementsu Ian egiteko asmoz sortu da. «Jainkoa lagun eta Karmengo Ama bere aide ducla, asmo egoki auk osoro ta laster beteko al ditu, bada, *Karmengo Argia* aldizkari jaio berri onek». Olantxe amaitzen zan jaizkibel-en aurkespcna. Olantxe azaltzen zituen ezizen orrenpean gorderik egoan Aita Doroteo, Apotzagako semeak, aldizkariaren asmoak. Baina or be ez dago dana esanda.

Asmo orrein ganetik edo eurak baifio lenagotik bazan bes-

terrik aldizkari barriaren eragile zana; praillecn erakundetik edo agintaricn ganik etorrera: 1930ko Batzar Nagusia izan ebela nagusi barriak izantzeko, eta Batzar orretan onako erabagi au artu ebela: Euskalerriko praillecn artcan aldizkari barri bi ateratea, erderazkoa bata, Iruftan eta euskerazkoa bestea, Zornotzan. Grcrtara, ordura artean, euren idazlantxoak etxez kanpoko aldizkarietan (Euskal-Esnaica-n, Jaungoiko-Zale-n) ateraten zituezanak, aurrerantzean etxealdizkarian aterateko erea eukiko eben, eta idazle barriak sortzeko aukerea jarriko jaken. Erabagiok 1930ko uda-aurretxoan artuta, urrengo urtarrillara arte astirik eta eperik naikoa izan eben, prestakizunak egiteko, idazle bakotxari bere arloa emon eta Karmen'go Argia plazaratzeko. Eta orra non datorren lenengo zenbakia, 32 orrialdekoa, 1931-ko urtarrillean.

Aldizkariak bere arloak zituen, eta arlo bakotxak bere idazle arduraduna. Batek eroian Karmengo Amaren inguruko arloa, beste batek Pragako Ume Jesusena, beste batek Lisieux-ko Terresetxorena. Urrengo batek etxeko gorabera ta joan-etorrien barri emongo eban: Larrako praillegeien etxean zenbat gazte barrik artu eben Karmengo Amaren soinekoa, edo zenbat Begonan emon Meza Barria; zenbat sermolarik urten eben Garizuman gure praille-etxeetatik inguruko errietara sermoegifitan edo niixioak emoten. Bere arloa eukan Euskalerriko kultur-arloentzat: euskeraren aldeko ekintzak, euskal-ikastetxeen goraberak, liburu barriak eta abar.

Aita Martin Uriartek egiten eban zuzendaril Beronek eroiazan askorentzat begikoen ziran arlo bi: *Baserrigaiak*, eta *Egi biribilhk*. Esaera zarren antzeko egi biribil esanguratsuak asmetan beti zian zan zalea, eta bizi guztian ekin eutsan arlo oni. Beste lenengoko orduko langille bat, askori oso atsegingarri egiten jakena, Aita Gabirel jauregi izan zan. Aramaioke semea eta Fisika ta Kimiaren irakasle bera. Gabirel izenpean edo Aramaio erri-izenpean illero etorren izarren goraberak azaltzen, edo Aramaioke ipuin eta oituren barri emoten, edo fisikazko indar askoren argitasunak eskintzen, irudi ta guztiko apaingarriekin.

Aita Lontzi (Ormalda ezizenez) zanak artu eban Euskalerriko

ko gora borak eta cuskeraren arazoak aztertze arloa. Edo munduan zear jazoten ziran gauza jakingarricnak egunik egun eta labor ekartea. Eta jakitla, bere bertsolanari ez cutsan eskula itxi.

Aita Anbortsik artu eban Ienengotan Lisicux-ko Teresc-txoren gogoa ta irakatsiak aztertzea. Baina andik laster Indiara bialdu eben, an Teologi irakasle izateko (eta askenez Gotzain egin eben). Eta emendik aide egin ebanean, gai orretan Aita Santi gazteakjarraitu eutson, meza emon baino lenegotik asita.

Aita Doroteok ez eukan naikoa Pragako Ume Jesusegaz ez Karmengo Amagaz, eta Ienengotarik asi jakun *Aita Gurea* eta *Agur Maria* luze ta zabal azaltzen. Luzeroko gaia euki eban or. Aita Martin, aldizkariaren zuzendaria, bere solo-lanak eta Egi Biribillak itxi barik, sarri ebilla beste gai sakonagoetan sartuta, zuzendari zanari egokionez. (Martiartu, M-U., Uriarte eta Barazar izen edo ezizenpean). Beste idazle bat, Aita Bernardo, naparra, apologetika gaietan sartuta ibilli jakin aldikada baten. Euskal-erri guztiko idazleak ebiltzan, napar, arabar, giputz eta bizkaitar, alkar-lan ederra egiten.

Aitatutako idazleok etxeokak, Zornotza, Gazteiz, Begonako praille-etxeokak ziralta esan bearko dogu. Baina bazan mordo ederra atserrietan: Aita Anjelok, Aramaioarrak, Portugaldik bialtzen zituen ainbat barri, Pio abak, Perutik idazten eban, ango barri asko eta artikulu sakonagoak bialduta. Erroman baziran barri-emoille eta idazle mamitsu bi: Aita Ipolitok Larrakoetxea, eta aita Ixidok Maguna Mussolini eta Aita Santuaren arteko eztabaidak, eta faxisten eta katolikoen arteko burrukak ziralata, ondo alegindu ziran Karmengo Argiaren irakurleak jakitun ipinten.

Idazle barriak

Urtea bete orduko, izen barriak asi ziran aldizkarian agertzen. Ameriketatik etozan asko. Arajoan barri. ziran gazteen izenak. Bakotxa, bere lekutik, Colombiatik, Perutik, Chiletik bere lantxoaz etorren, aldizkariari betegarri ona ekarten: olerki bat, ipuin bat, oitura bat, edo mixiolarien lan eder nekagarrien txostenen bat. Aita Balentin Abasolo, Aita Matai, eta Aita Elorrieta

Perutik, Aita Atutxa (Emaldiko) Chiletik, aita Batiz (Bingen, Barbin, Nikolax), aita Goiria eta aita Ander (Duralba) markinarrak Colombiatik, aitatzea naikoa bedi. Beti be, urrifietako mundu barrien aize barnak ekarrezan aldizkarira.

Indiatik etozanak etziran bape txarragoak Aita Segundo zorrontzarra eta Peru Azkoiti (au Begofiatik asi ta Indiatik Idazten jarraitu ebana), Gandiren erriko barri jakingarri asko emoteko ez ziran luma txarrekoak. Aita Estanislá lekeitiarra be ez

Eta Euskalerrian jarraitzen ebenetatik ez ziran batzuk luma makalak agertu. Len aitatu dot bat Aita Santi (Jagoba, Igotz, beste izenez edo ezizenez) idazle euskaldun gazteren bat erio-tzeak erotaten euskunean, illeta-soinu negartiak jotzen, edo beste edozertaz, edo Ebanjelioko Zoriontasunak azaltzen, edo bertso lirikoak parra parra ateraten, beti ekin. eban zoli aldizkaria bizi izan zan aldi guztian, onek azkena jo eban arte.

Beronek eta neuk artu gendun Ama Teresaren *Camino de Perfection* euskeratzeko lana. Zetako? Ze asmotan? Prailleak legetzat artuta euker, urtean bein, aparitan Ama Teresaren liburu ori irakurtea, guztiak ixillik entzuten ebela. Lege ori euskeraz betetako erreztasuna emotearren artu gendun lan ori. Lenengo kapitulua bion artean (bakotzak bere zatia euskeraratuta), nik egin nituan urrengo zortzi kapituluak. Urteak .geroago, bion artean amaitu eta tomo baten argitaratuta dago orain Teresaren liburu ori euskeraz *Igotz-Oba* izan zan artu gendun izen-ordea, Igotz Amoroto aldiko mendi baten izena eta Oba Dimako auzo baten izena. Dana esateko, esan dagidan neuk be argitaratu nebala beste lanen bat edo beste *Karmen'go Argian*, Amuxalde, Basabil eta O. izenordepean. Amuxalde eta Basabil Obatarrek ondo ezagun dituezen baso-izenak dira.

Baiiii geure izenak aurrera botatearren, ez daiguzan beste izen batzuk baztertu. Ezta aitzutekoa, ez, aita Goiria, Txanton, au be len aitatua, gure arteko lumarik ugarienetakoa. *Karmen'go Argia* aldizkarian orrialde asko berak bete zitun, eta orrez gainera liburu mordo baten aita idazle dogu bera. Bertsoz nai osterantzean, Ameriketatik naiz edonondik lankide ugaria izan zan aldizkari onetan. Aitatu daigun beste bat: aita Luki (Txomin eta

Landatxu, auzo-izencz) erriko atzo-agurcn cuskcrca cntzun eta bere ipuinetara ekarten gatza ta piperra daukan idazlca, aldizkari onetan eta urrengoetan erakutsi izan dauan lez. Eztaigun aitzu aita Basilio, praille egin aurrcetik Jose Arana eritxon Donostiako semea. Eztaigun aitatu barik itxi euskaldun barri bat: Norberta anaia, 1937n gudalekuan il ebena, euskera gure ikastetxeetan ikasi eta bere lantxorik aldizkarira bialdu ebana. Mixio-gaiak emoten sutsu ekin eutsan aldi baten Orobioko seme Zelainok (Balier aita izango zanak).

Idazle barrietan be etorren bat, itxaropen andiak emon zituena: Sabin Gerrikaetxebarria. Batez be, olerkari-ospe andia ekarren. Baina 1936ko gerrateak eroan euskun betiko Madrildik berako gudalekuen baten. Azkenengo lana bere gudaldiko Egu-tegiaei eban, eta dana galdu zan bere ole'rkiakaz batera. Aita Atutxa lemoarra be etzan rnakal agertu bertsoz eta osteango lanakaz.

Karmen'go Argiak, beste aldizkari batzuk lez, bcste arlotxo bat be ba eban, musikazkoa. Noizik bein latinezko ta euskerazko elciz-kantak, eta erri-kanta bat edo beste be zabaldu zituen.

Olantxe jarraitu eutsan bere bideari, bake-baketan itxuraz, 1936ko gerratea barman sartu zan arte. Urte onen abuztukoa izan zan azken zenbakia. Urrengo illeko zenbakirik ez zan atera. Euskalerrri geiena militarren mendean jausi zan eta ez egoan arpi-dedun askori bialtzeko erarik. Gaifiera, zuzendaria bera gudari-tzara deitua eta beste idazle asko aldizkariagaz artu-emonik ezin izanik, bide itsuan gelditzen aldizkaria. Bein-Beinekoz argitaratzeari itxi egin jakon. Oporra artu gendun. Noz arte? Badakigu Bilbon bertan bezala beste aldizkari bat, Jesuitena, Jesusen Biotzaren Deia, ez zala gelditu, atera beintzat urrengo urtean apirillera arte atera zala. Eurak ziran inprentaren jabe eta egiteko erea euken. Baina zabaldu, nora zabaltzen ete eben? Bear bada zenbaki guztiak bertan gorde, urrengo erea etorri arte. Guk ez gendun izan orren beste egiterik. Aterateari itxi eta kito. Jaungoikoak argi egin arte.

Esragozpenak

Karmen'go Argiak itxuraz baketan jarraitu ebala esan dogu

1936ko abuztura arte, bost urte eta erditik gora. Illero zabaltzen gendun inguruko Euskalerrri guztira. Mugaz bestaldeko Euskalerrrian be bagendun arpededunik, eta ango aldizkariekin truke egiten gendun. Guztiz 4.000 arpededun zituen, Urteko amabi zenbakien saria iru pesetakoan zan. Baifia ezin geinke esan era=gozpenik eta oztoporik ipini izan ez jakanik. Errepublikako gobernadore baten amorrua ganean izan eban eta naib gogor. Erregearen gobernadore batek Azkuek joan dan mendaren azkenetan ateraten eban *Euskalzak* astekariari ezarri eutsan zigorra, dana erderara itzuli ta euskera-erderan argitaratzekorik ez euskun agindu, baifia bai antzeko nekea, euskerazko testoa dana erderara itzulita Zensurara bialtzea. Argitaratzeko baimenik emongo ba euskun, ori egin bear gendun. Olantxe, 1934ko naste batzuen ostean luzaroan, gauzak barriro aldatu ziran arte. Amaikatxo ordu emon bear izan. zituen aita Pio orduan zuzendari zanak bera idazmakinaren ganean, tipi ta tapa, euskerazko lan guztiak eta iragarki guztiak erderara biurtzen, Bilbora zensurara bialtzeko. Erderazko testoa ondo aztertuta gero emongo eben baimena.

Baimen kontu onetan orduko eta geroko gauza asko kale-ratu barik dagoz oraindio, eta euskereari jarritako oztopo eta eragozpen askoren ez jakinean gagoz. Esan dogunez, Karmengo argiaren sortzaiiletakoa izan zan aita Doroteo Apotzagarra. Eta Karmengo Amaren izenaren zabaltzailc andia. Biotzak ez eutsan agintzen geldi egoterik, bere Ama maitearen aide burua atera barik. Eibarren zala aldizkaritxo bat ateraten asi zan bertan: *Mensajero del Escapulario del Carmen. Hoja de propaganda religiosa, 1945-1948*. Erdera utsean aterateaz lotsatuta edo, asi ta laster *Euskal-atala* ezarri eutson. Karmengo Argiaren asitako lanari jarraitu nai eutson berak, euskaldunai euskeraz eginez. Amar zenbaki euskal-ataldun atara zituen orduko, gobernadorearen debe-ku zorrotza etorri jakon, euskal-atala kentzeko. Asko, ain zuzen euskerazko atalagaitik asi ziran aldizkaritxoa erosten. Baina Francoren mendeko egun bero areitan aldizkari eta liburuetan euskerarentzat ez egoan ezelango lekurik. Agintari geienen buru-biotzetan euskerearentzako gorrotoa zan jaun. ta jabe. Gorrotoa eta ez-jakifla batera ebiltazan.

Karmen'go Argia-gaz auzitegian jazorikoa naiko argigarri da. Aldizkari onek iru zuzendari izan zituen bere scigarrn urtera arte. Lenengoa. Aita Martin Uriarte, aldizkaria Larran ateraten edo argitaratzeko prestetan zan bitartean. Clero, Zornotzako Ikastetxe barria egin zanean, ona aldatu zan aldizkaria, Aita Pit) Asna eziznu'Z ameriketatik etorri barria, zuzendari ebala irugarren aldakcta I9.36n dator. Pio barriro Ameriketarako izendatua izan da eta zuzendari barria jarri dabe. Nor, eta lerrook idazten dituen. Epe oso laburrerako. Azkenengo zuzendari onek, azkenengo zenbakia, 1936ko abuztuko besterik ez eban kaleratuko. Baina aurreko bien pekatuak edo pekatutzakoak berak ordaindu eta garbitu bearko ditu.

Ain zuzen auzitegira eroan eben militarrek eta *Karmen'go Argia* orren zuzendari izan zala-ta, aldizkariaren erru guztiak bota eutsoezan lepora. Pekaturik andiena, beste guztiak bat egiten zituena, aldizkariaren izena bera. «Ya ven, -esaten eban gogor salatzaileak-Karmengo Arjia (olan esaten eban berak) Hasta el titulo es separata». Orra berak autortu eta salatu bere buruko utsa eta barruko gorrotoa: euskerea bera zan euren arerioa, arerio ondatu bearrekoa. Nik euren buruetan argi apur bat egin nai zan nebanean, maipuruoalc «Calle y sientese». Eta fiskalak amabi urteko espetxe eskatzen zituen arren, auzitegiak amasei urtekoa emon eustan. Gorrotogarria zan Karmengo Ama, gorrotogarria Avilako Teresa *andia eta Joan Kurutzekoa, gorrotogamak gure Indiako eta Ameriketako mixiolariak eta euren lanak, gorrotogarriak euskeraz egiten zan edozein Ian. Noz arte?

Noz arte iraungo ete eban Karmen'go Argiaren ixillaldiak? Noz arte jarraituko ete eban bere arpideduri eta irakurleakaz artu-embnik bank? Aldizkaria inori agurrik, adiorik egin barik ixildu zan. Noz edo bein, lengo artu-emonetara biurtzeko itxaropena izan baleu lez Eta orixe jaso da. Zelan edo alan, lengo irakurleekin edo geroagoko barrikin alkamzketan jarraitzeko zoriona izan dau. Gaur arte. JAIZKIBELE.. arek 193In esan ebanez, «Jainkoa lagun eta Karmengo Ama bere aide duala».

L. Akesolo

I. Ekaitz ostean

Ekaitzak errez sortu oi dira, izadian naiz gizartean. Eta biak izaten dira txarrak. Zer egin olakoetan? Begira, izadian zer jasoten dan: Anboto ta Mugarra'ko arkaitzak, tximistak, euri-bisutsak naiz edur-lausoroak astindu arren, geldi ta trinko dirae; Oiz'ko ta Urkiola'ko loratxoak, berriz, kikilduta, murriz geratu oi dira. Lora zapaldu ta eratxiok be, baina, bizi-gurea erakusten, urrengo eguzki-txera gozoz azkorturik, euren burutxoak barriro be lerdin jasoaz.

Bardin gertatzen jaku gizartean be, ta ez gitxitan. Izurrita bat dala naiz gizarteko istillu ta zaparrada gordinak, larriaren zigorpe estu aurkituta be, laster erakutsi oi dugu egoera ori astintzeko gurari bizia. Azken gudatean guztiok -nok ez?- gorriak ikusiak gara. «Zcuon erruz», dinoe batzuk, zentzun gitxi erakutsiz; geurea zana zaintzearen baino, sartu gintzazan -edo sartu ginduezan- anai arteko gerra latzean. Burrukatu ginan, leoi antzera; baina, laguntzarik ezagaitik, alperrekoak izan ziran gure indarketak. Ekaitzak iruntsita gelditu ginan.

Berrogetaz urteko zanpaketa ondoren. Zenbat eriotza, ezpetxeratze, erbeste zear igesi... Goibel eta sakabanatua gure erria. Gure gizonak eta gauzak lur-jota. Suntsitua gure izkuntza, eskoletan eta kalean galazoa, etxeko sukaldean ozt-oztan itz-egina. Gure euskera il-aginean, arnas-estuka. Ia amar urtean -1937'tik 1948'ra ez orri ez liburu, ezertxo be argitara emon bage. Guk karmeldarrok gerra aurretik geure «Karmen'go Argia» geunkan, Donostia'ko «Argia» asterokoa ra «Euskal Eснаlea» illerokoaz, Naparroa'ko «Zeruko Argia»z eta Bizkaiko «Jaungoiflo-Zale» ta «Jesusen Biotzaren Deya»z batera, euskal jenteari fede-janari zindo-egokia emoten eutsona.

Gero lotaratu egingo, bear bada? Orixe errezena. Or ziran lengo idazleak zerbaiti ekin nairik. Berezkoa da, ta legezkoa,

Euskalcrria ta cusquera maitc ditunak, czingo dau, naiz-ta ckaitz gordifia gaifl jausi, luzaroan ixillik irauu. Egia esan, obcn astuna zan cuskcraz idaztca; ni guda-oiftetan zortzi bat illabctcan kapc-llau ibilli ta gero El Ducso'n preso jausi nintzancan, cpaikariak cgin custan bigarren itauna, auxc izan zan: «Zuk *Kannen'go Argia-n* idaztcn zenduan, zergaitik?» Eta ogetamar urtcko zigorra leporatu custen. Bai, pekatu larria zan euskal aldizkarietan idaztea.

Espetxe, zigor ta abar, ardiak bedar gozora lez, euskal idazleok be, lenera jotcn. 1948-51'ra Santander'ko Hoz dc Anero'n nengoan, ango karmeldar komentuko nagusi. Naiko idatzi neban bertan .erderaz eta euskeraz; baita «Egan»'en Ian saritu batzuk argitara emon be (1950-4, 17 of)- Beste aldetik, ba-zan karmeldarren artean kezka, zarata 1951'garren urtea zala-ta; zazpireun-garren urtea ospatu bear zan aundikiro, Andra JVIariak, Karmen'go Amak bere Kutuna ekarri euskun jazokuna zalako. Or emen jai gogoangarriak gertetan ebiltzan. Niri be Amaren jairako zerbait burutzea otu jatan. Zer? «Karmengo Amaren Egutegia», 132 orrialdeko liburuxka mardula, prosaz eta bertsoz, musikaz eta abarrez aberats, gertatu ta argitara emon neban.

Irakurleari onela ninotsan: «Karmen'go Araa! ao nai biotzarrentzat, nun aurkitu zeinke izen samurragorik? Jaunaren urrengo, berau baidozu maitagarnen. Izarretan eguzkia lez, or daukazu argi ta lirain aingeru-koroiz inguratuta... Ama samur au, izan be, eguzkiak aizea baizen bcarrezko dozu bizitz-bidean. Arerio zakarrak ziri eraginda tnzi gara, gau ta egun. Bana, ama lagun izan ezkeru, zeren bildur? Bcrak berotu oi dautzu biotza, eguzkiak lora-barrena bano askoz bigunago. Bera da zutzat guztia: maitasun-kabi, poztazun-iturri, samin-eztigarri. Ganera, berak ekarri eutzun, aurten zazpireun urte, aldean daroazun jantzi ederra: Karmen'go Kutuna. Maite-erakutsi ta mesede ugariz jositau daukazu. Karmen'go Amaren itzak: *Jantzi onegaz ilten. danik, ezta betiko sutara jausiko*. Zuri ta niri, danoi dagokigun gauzea, benetan».

II. Egutegia: §ei urtetan

Onela asi nintzan, edo obeto, asi gintzatzan geroago «Karmel» izango zana ateraten. 130 orrialde eukezan leenengo «Karmen'go Amaren Egutegiak», eta eskotariko lanez ornidua. Idazleak? Aita Manzisor, josulaguna; A. Goiria, Martiartu, Otarri, Ormalda, Enbeita, Arigo, Dunduzar, Baseta, Lino Akesolo, Legoaldi, Karmel-mendi; musikaz, barriz, Aitajose Domingo, Aita Donosti, Luis Aranburu, E. Torres, G. Arabaolaza, Azkue. Gaiak be ba-eben susterra ta mamifia. Erlejino-gaiak, baserri-gaiak, egi biribillak, esaerak, ipuifiak, irakurgai arinak, jazorikoak, politika arlokoak; labur, danetik zerbait, irakurtaldia atsegingarri izan zedin.

Irakurleak txaloka ta biotz-samur artu eben. Baita urrengo bostak be. Bigarrenetan, onela dirakurgu: «Igazko Egutegia, egia esan, begi onez ta biotz beroz artua izan zan; guk uste bafio, askoz abegi obez; erri ta auzune zear, barren-oiu zolia baizen laster zabaldu zan. Au dala-ta, pozaren pozez, zuri eskarrez gagokizuz, euskal irakurle zindo». Irugarren urtean azalez eta maminez obetzeari ekifiz, aleginak alegin erre ondoren, onela adierazten dau aurkezleak:

«Aurtengoa ikusi ta, mamifia itxi ta azaletik zear asi gareala begitandu legikeo baten bateri. Egia esan, aurtengoz mueta gutitariko lanak elkartu doguz idazti onetan. Onetara jardunagaz, untzetik kanpora daunbadaka ete gabiz? Ba leiteke, bam gure naia auxe izan da benetan; euskaldun irakurle maitearentzat gogoko izan eta, ortik edo emendik albait geienentzat onuragarri ta alaigarri agertzea».

Bostgarren urtean, au da, 1954'an, eskerrak emoten jakez irakurleai ta laguntzailleai. Eta seigarrenean, onela azaltzen: «Ez dozu ikusten eguzki borobilla, goizean goizetik jagi ta lurbira osoa alai ta irritsu jarten? Orixe bai dau bere zeregina. Ez daku-suz ainbatean, lorak usainaz ta ostroz zugatzak, bizi ta maite-jario? Goikoak ortarako ipini ebazan, ezerezetik sortzean. Gu be, ortarako gara, lur ganean. Ez alpar ta nagi bizi, Jaunak emondako doai ta eskerrak ugarituaz, zerbait jardunik, Ian egin baino.

Egutegi onetako orriak, irakurle maite, argitara emoten doguz, aspertu barik, batez be, zure adimen argia gaitu ta zure biotza maite-zaletu asmoz».

III. Bi-iliabeterokoa (1957-196!)

Asieratik neuk, Goiria'k eta Aita Libino Dunabeitia'k zuzendu genduan Karmel. Baina ni, 1954'ko probintzi-batzarrean, Eibar'ko karmeldarren Nagusi-ordezko egin ninduen, eta orduen A. Libino geratu zan beronen zuzendari orokor. Etzan geldi egon Garai'ko seme argi au: bere txirringuts gaifiean erri-rik erri ta etxez etxe ibilliz, eundaka ta eundaka arpededun barriak lortu ebazan Bizkaiko euskaldun familien artean. 1956'an zabaldutako orri baten onela inoan: «Gure Egutegi eder au, urterik urte obeto doiala esan bear. Augaitik pozarren, oindino indar geiago emon niaz aurkitzen gara. Or, ba: datorren urtetik, au da, 1957'tik aurrera, urtean bein barik, urtean sei bider argitaratuko dogu; ta zenbaki bakotxak 46 ornalde eukiko ditu».

Lau zenbaki atera ebazan bakar-bakarrik, urte aren azkene-rantza Erroma'ra dei egin eutsoen Nagusiak, an Ikasgu Nagusian karmeldar ikasleai musika ta abar erakusteko. 1958'ko leenengo numeruan onela idatzi neban nik: «Gure Aita Libin... ia amabost urtez emen Larrea'n bizi izana, «Karmel» aldizkari onen zuzendaria, Erroma'ra joana dozu, an musika ta erakusteko». Ni emen, Larrea'n aurkitzen nintzan aurreko urteko (1957) uda erdiko probintzi-batzarretik, bertoko nagusi, ta aurrerantzean, luzaro, neure ardurapena bizi izan zan gure aldizkaria-

Gaiak ugaritu egin ziran; bertan etorren Dante'ren Jainko Antzerkia euskeraz, R. Tagore'ren poematxoak, ikasi euskeraz, mixifio-kontuak, liburu barrien barri-emotea... Sailletan banatu ziran lanak: 1) *Kistar ikasbide*; 2) *Olerti*; 3) *Ipuinak eta...* 4) *Jakingarri*; 5) *Zine... ta abar*. Or etozan ainbat antzerki be, zatika. Labur: Aldizkari oso errikoia, euskal erriak atseginez irakurten ebana. Izan be, politak ziran «Ijitoen illetak», «Kaimana», «Kristo'ren emazteak», «Zakurra ote?» ta besteak.

Aurrera joian Karmel. 1959'an, IX'gn. urtean, onela idazten

eban arpededunak eta laguntzalleak suspertuz: «Erlejinoa ta cus-
kera aide dagigun Ian onetan laguntzaille asko ditugu, ta milla
esker guztiei. Jarrai olaxe, bakoitzak al ginoan, gero ta indar,
adore ta berotasun geiago erakutsi ta emonaz. Jaungoikoak
egindako doai ta gaitasun askoren jaube gara, ta Kristok diraus-
kunez, ez doguz doaiak lakaripean g'orde bear». Urte onetan
idazleak agertzen dira: Jon Gurutz Ibargutxi, Mikel Zarate, Ori-
xe, Basarri, Muxika'tar Luis Mari, Olagoiti, Laspiur, Kaminazpi,
N. Etxaniz, Aldakaitz, Deunoro, Melo Alfereza, Igotz, Goiria,
Arrugain, Dunduzar, Aurraitz, Gereno'tar Xabier, Landaxu,
Gotzon Garitaonaindia, Arritokieta, Itarka, Larrakoetxea'tar Be-
dita, Mitxelena, Egieder, Zubizarreta, Ondarzubia, Bitano, Jer-
man, Anjel Mari, Goia, J. Aldabe, Aita Gotzon, Gurbindo, Mo-
txela, Balendin Enbeita, Muniategi'tar Abel.

Pozik joian Karmel euskaldun sukaldeetara eta pozik artua
zan euskal zupazterretan. Baiia geiago nai izan oindino. Gerra
aurretik ba-zan, umetxoentzat-eta, liburu polit bat irakurten
ikasteko batez be: «Xabiartxo». Bizkaieraz jarrita, auxe azaltzea
otu jatan, zatika, Karmel zenbakietan; eta orrela egin neban,
1960'n.

IV. Ixil-une gogorra.

Olantxe, txairo ta bipil, ebillan Karmel euskal erri zear,
gelditu bank itxaso zabalean bide dagian ontzi eder baten pare-
ko. Baina etzan ondo ikusia gure lana, goikoen artean atan be.
Egun areitan* dakigunez, zorrotz zaindua zan euskerearen aldeko
arazo dana. Au ba-ckien, eta niri askotan iragarri eusten, Deba ta
Zarautz aldekoak bereziki, baitu-azo ta esku artean erabillezan
zereginen eta emondako oinkaden kontua emon bear ebenak:
epaitzerakoan, ia beti, ea «Karmel»-ekin ar-emomk ete eben
izan oi zan egiten eutsezan itaunetatik bat.

Gero, barri geiagoren jabe egin nairik, neugana etorri oi
ziran albista billa: zelan jokatzen neban lanetan, jakin nai izaten
eben geienik. Orduan, eta geroago, amabi bat bider etorri jata-
zan polizikuak, ondo ta ertsi begiratua bait nintzan 1954'tik, au

da, neure «Milla Euskal Olerti Eder» argitaratu nebanetik. Etziran -esan eustienez- Madrid'ekoak bakarrik nire ondoren akats billa ebiltzanak; etxeakoak be etziran izterbegi makalak. Ao batez esan geinke, «Karmel» ctzan ondo ikusia, euskera utsean egian lanagaitik. Egia esateko, inoiz be ez da egoki geiegi nabarmen-tzea, laster bait jakuz arerioak agertzen. Etsai mordoa agertu ja-kon «Karmel»-i, ixil-zokora bota nai eban etsai-mordoa. Esan eustenez, ez neukan baimenik aldizkari ori ateratzeko. Eta kon-tuz, ez joteko aurrerago joko orretan.

V. Baimema bear

Baimen бага aurrera jokatzea ezina zala ikusirik, iru edo lau bider egon nintzan «Ministerio de Informacion y Turismo»-k Bilbo'n, Gran Via'n daukan Ordezkaritzan; B. Bureba Muro zan bertako bum, beti itz ederrez eta adeitsu artu ninduana. Goitik zirikatzen eben itxuraz, eta 1960'ko epaillaren 31 'an one-la idatzi eustan: «Teniendo noticias el Iltmo. Sr. Director General de Prensa de que las RR.PP. Carmelitas de Larrea, Amorcbieta, publican una revista titulada «KARMEL», de la que no existen antecedentes por no haber sido autorizada por dicha Direccion General, oficia a esta Delegacion mandandole informar sobre la mencionada publicacidn, en atencidn a cuyo mandate le ruego me notifique lo que haya sobre el particular para dar el oportu-no traslado de ello al Iltmo. Sr. Director General*».

Erbiaren abiaren barri bala-bala ebillena zan ezkerro, bai-menak legez eskatzera jo genduan. Baita goikoak be legez egin bear ebezan euren gauzak. Ainbeste datu ta agiri eskatu zituen ortarako: aldizkariaren izena, idazle, irarkola, arpidedun, argital-pen, salneurri, eta abar. Ni neu, espexetik urten-barri, txarto ikusia nintzan eta Aita Narkis (Jose Antonio Garate ta Muxika), azkoitiarraren izenean egiten nebazan eskabideak. Eskatzen ziran datuak osorik bialdu ondoren, 1960'ko urrillaren 8'an B. Bureba Muro'k idazten eustan: «A los efectos de considerar la peticion suscrita por Fray Narciso de los Angeles, para publicar una re-vista religiosa titulada «KARMEL», se debera puntualizar si ha-bra de publicarse en texto bilingtie (espanol y vascuence) o en

su caso en que proporcion estara el texto en vascuence».

Bereala erantzun cutscn Aita Narkis'ck, era onctan: «Que la revista religiosa «KARMEL» es netamente en vascuence, ya que la Provincia religiosa de San Joaquin de Navarra, que la cedita, posee ya dos en español, «La Obra Maxima» con sede en San Sebastian, que se publica mensualmente desde el año 1918, y «El Carmen» mensual tambien, que se edita en Pamplona desde el año 1931. Al crearse esta ultima, el Capitulo Provincial tomo el acuerdo de publicar «Karmel» en vascuence, como filial y suplemento de aquella, para fomentar y ayudar a la piedad de los fieles de las zonas de habla vascongada de Navarra y Provincias Vascongadas».

Ambat gorabera ta itz eder ostean, nik uste neban zerbait lortuko genduala. Baifia gizona, itxaropenak irrino alai eginda be, sarri geratu oi da porrot jausita. 1960'ko gabonilla'ren 2'an, Bureba jaunak onela idatzi eustan: «Cumpleme informarle de que con fecha 10 de noviembre pasado, el Ilmo. Sr. Director General de Prensa ha resuelto denegar la autorizacron solicitada por VD. en nombre de la Provincia Religiosa de los P.P. Carmelitas Descalzos de San Joaquin de Navarra, para publicar una revista titulada «KARMEL», visto el expediente instruido al efecto y como resultado del mismo».

VI. Libiaraalk

Ixildu bearra. Baifia ernemin danak ebagiko dau lurra andik edo emendik. Gu 4De ez gintzazan geldi egotekoak. Egi-egiaz, urte betekoa izan zan ixillik egotea. Madrid'etik bainiena lortzea ezina ezkerro, beste bideren bat asmatu bearro. Ez neban eten nai arpidedunakaz neukan artu-emon. Buruari eragin ondoren, liburu sail bat ateratea onartu genduan azkenik. «Karmel»-en orde, liburuak bialduko geuntsezan «Karmel»-zaleei.

- 1962'an, etzan ezer argitaratu. ["/n/Mk^~~~~-

1963'an, «On Bidea», Santa Teresaren «Camino de Perfection^ Irakurleari au adierazten jakon barruko orritxo baten:

«Ba-dakit gurc aldizkari «Karmel»-cn zain zcngozana. Haifka cmen daukazu aurcn, berc ordcz, gurc Ania Teresa'rcn liburu cdc au. Ona zcrgaitik egin dogun oncla. Larcun urtc dira aurtcn Ama Teresa'k karmeldar ordcnea barriztu cbala. Jazoera au Ama Teresa'k nierezi dauan goramenez ta ospez egitearren, euskeraz ipini dogu bere liburuetatik ederrenetariko au. Datoren urtetik, alan be, beti lez artuko dozu gurc «Karmel». Ordurako, bada, izan ditugun eragozpenak azpiratuak izango dirala-ta gagoz». Itxaropena bai gauza ederra!

1964'an, «Gure Bertsolariak» banandu genduan. 331 orrialdeko idazti mardula. Euskal bertsolariari buruzko estudio sakona. Lau zatitan banatuta: 1) Bertsolariak antxina; 2) Euskal Bertsolaritza; 3) Bertso muetak, eta 4) Gure bertsolariak. Lan onek J.A. Agirre «Saria» jaritxi eban.

1965'an, «Jolasketa», 584 orrialdeko liburu gizona; urte onetan Bilbo'n argitaratu ta urrengo urtean zabaldu genduna. Umeentzako ta adifiekoezako egindako lana, jolasez, abestiz, ipuifiaz eta irakurgai atsegingarritz ornidua Eskola, ikastola ta ola-koetan arazoturik dabilzcan irakasleak ba-dabe emen altxortegi bikaina.

1968'an, «Larrea eta Karmeldarrak»; 136 orrialde. Urte onetan, bagillaren 23'an, Larrea'ko Karmen'go Ama koroatua izan zan, eta ez\etorren txarto liburuxka au jazoera on bear lez ospatzeko. Bertoko edesti-zatiz, bertso txanbelifiaz eta inguruko argazki ugariz betea daukazu.

Gizona, baifia, asekatxa izan. Liburuok beteten eben zerbait «Karmel»-en utsunea; ez alan be guk nai bestean. Urtea luzea izan eta arpidedunak janari barria opa. Orixegaitik, asma ta asma bariro be, uts ori obeto bete gurarrk. Baita gu zirikatzen au ta a saiatu be. Ba-zirala mundu zabalean liburutxo batzuk aldizka lez azaltzen ziranak; bat, eredu legez, Fetes et Saisons. Zergaitik cz argitaratu olako lau bat urtean? Artu-errion beteagoa izan leitekean alakoakaz. Eta orrelaxe egin genduan «Aurrera» (1968) ta «Giza-bizia» (1969) aterank.

VIL Irugarren aroa. 1970

Eta orra or. gitxien uste genduanan csan bearko, «Karmel» aldizkari lez atratzeko baimena, ainbat urtetan ukatua. Ainbat ezetz csanak, antza, damua ckarri cutscn. Eta 19-70'an asi'ginan gaur daroan itxura ta ncurrian atratcn, iru-illabcteroko aldizkaria, ain zuzen be. Nirc izcnak cz cban aintzakotzat artzcrik, eta A. Benito Etxebarria Igorrc'ko scmca ta urtc askotan India'n mixiolari ibillia, jarri genduan zuzendari. Ta oncik onulari: Artcaga'tar Lon, Beistegi'tar Jon, Garniendia'tar Karmel eta Gari-taonandia'tar Gotzon. Banatzillctza cgingo ncban nik.

Leenengo zenbakian onela esaten neban nik: «Itz bi. Eguna eguna dakar; leza-osifiak, esan oi dogunez, lezari dei. Em en gu be, geurc barruko deiak dei eginda, nun gatozan lengo arloro barriro. Ezin, ba, aitzu KARMEL aldizkaria. Eta emen gaukazuz, irakurle, barriro be zugaz izketan. Zortzi urte ixillik. Baina, badakizu, ezta gure erruz be izan. Osasun ta argia dogun bitartean, Jaunak lana eskatzen dausku, eguneroko lana: «gizonak bere bekokiko izerdiz jango dau». Berak esan eban. Idaztea be lana da, lan gaitza sarritan; baina pozik egiten dana. Bere arriskuak ditu, ta ez gitxi; argitara emon dan libu^uak ba-ditu milla etsai, baita milla adiskide be. Adiskideak, akats eta guzti be, zeru-izarretaraino jasoko; etsaiak, ostera, ezereen utsik baldin badau, erreka zulora botako dabe. Erdiko bidetik ibiltea ez izan errez».

Aro barri onctah, bost urtetan (1970-1974), Karmel'ek, nik uste, bere aldiko egunik loratsuenak ikusi zitula. 96 orrialde eukazan, paper oso ona; barru ta kanpo, panpox eta atsegifi. Lengoz gainera, idazle barriak agertu ziran: Luis Baraiazarra, Muniozguren, Errandonea, Gaztanaga'r Jexus, Gurrutxaga, Puxana, Papini-Garitaonandia, B. Gandiaga, Eusebio Erkiaga, Bizkargi, (Jarmendia, Aixola, Ubitza.

Aro barriko leenengo zenbaki au zala-ta, zorionak emonez karta jakingarria idatzi custan A. Ipolitok Erroma'tik; orain ez daukat esku artean bera, baina arnas aundia ezarten ebana zan, batcz be A. Bascta'k idatzirik bertan datorren «Euskaldunak» ar-

tikuluagaitik. Bardin daukazuz beste lau urteetakoak be, idazleen zerrenda'gicituz; 1972'an oncik ditu langillc: Urtubia, Muniategi'tar Sabin, Etxeberria'tar P., Barrutia, Ancs Lazkauko, Barraiazarra'tar M.ª Jesus, Paulin, Garitaonandia, Intza'r Damaso, Goiri, J. Aldabe, Lagaburu, Urrutia'tar Gotzon M.B.S., Puxana, I. Sagastieta, Txomin Zuloaga, Azpeitia'tar Gotzon, Beistegi'tar [on, eta abar.'Era berean gainerako aleetan be. Orduko euskal idazleetatik gitxi geratu ziran «Karmel»en zerbait idatzi bank.

VII.- Zuzendari aldaketa. K. Zubizarreta. Elbar 1974

Bat, luzaro, zeregin baten dagoanean, ona izan oi da aldatzea, naiz errege izan naiz aldizkari artezkari. beti bategaz errege aspertu egiten gara. Olako zerbait jazo zan «Karmel»-egaz be: 1974'an, Probintziko Nagusitfn barriztutzea egin zanean, bertoko tresnen barriztatzea be burutu bear zala-ta, «Karmel»-en zuzendari be beste bat -Aita Karmelo Zubizarreta, «Melo Alfereza», Azkoitiko semea jarri eben. Aldizkariaren egoitza be aldatua egin zan, Larra'tik Eibar'era, urteetan an bait zan aurkitzen zuzendari barria. Ni, egia esateko, liburu ta beste arazo askoren sortapean, asti une bearrez aurkitzen nintzan, eta 1973'an nagi samar ibillia nintzan gure aldizkariagaz. Beraz, egoki etorren aldakuntzea. An jarraitu eban bederatzi urtetan.

Etzan giro on-ona K. Zubizarreta'k «Karmel»-en gidaritza eskuratu ebanean. Alan be, onan difio leen-agurrean: «Karmelen agurra, berriz ere, or dijoakizue euskal errian barrena. Ixil-aldi kokkor bat egin ondoren, irrintzika, oiuka, arnasa barriz indartuta, joan ere. Irakurle zaarrak eta berriak, danak, agurtu nai ditut. Elizaren arnasa garbia emanda zabaldu nai dut gure euskal erriko sukaldeetan. Erriaren nortasunari indar berri-berezia eman nai diot. Eta ori, dena... Alkartasun pifiean, aspaldi ontan, idazleen artean sortu diran burruka ta xextra aldrebesak aide batera utzita. Iiloren kontra arrika jardutzeko asmoak, ondo etorri-nk ez dute izango nere mamitan. *Karmel* aldizkari-rentzat, leen bezela, orain era, gorrotoak, arrokeriak, aizakeriak, deabrukeri utsak dira-ta, onelako aizedunik ez dut nai nigan. Maitetasunak gozatu bearko ditu letrak eta iritziak. Erriaren maitasunak eta

Eliza Amaren maitasunak, alegia».

Eta orrelaxe jokatu be egin eban, alperreko istillu ta goraberak bazter itxirik. Orretarako kontsejatzaille, idazle ta laguntzaille talde zentzunduna eban inguruan: N. Etxaniz, Patxi Uriarren, Bergaretxe, K. Zubizarreta, A. Onaindia, Imanol Uranga, Segundo Iturralde, Andoni Goiria, Lon Artega, Akesolo.

Aldizkariak, geien bat, arpidcdunen ordainketaz bizi dira. Liburua jaso ta ordaindu ez, joko txarra nunbait, batez be gauzak ganoraz eroateko. Aita Karmelo'k ez eban olakorik gura, ta 1975'an, urte barri ona opa izanik, onan ots dagitse arpidcdun nagiai: «E Aizak! Noizko utzi duk Karmelen ordainketa? Lengo urtean, irakurle maiteak, askotxo gelditu zarete legea bete gabe. Uste dugu berala ta biotz onez beteko duzuela legea, axkar-axkar zorrak ordainduz. Onela guk gure -zorrak garbitzea aal izango dugu».

Urteak joan urteak etorri, orrelaxe ditu beste akulukada eder asko be, idazleai, irakurleai, margolariai n^iz drogalanai emonak, artez eta zorrotz. Maitekor eta zentzuneko, beraz, zenbaki dotore, jakintsu ta euskaldunak eskeini euskuzan Eibar erri langille ta aurrerakoitik.

VIII. *Jnlen* Urkiza₅ zuzendari, 1984. Larrea

Gizonaren indarrak, alan be, neurtuak izan: nai izan arren, ezin askotan opa dan lekuraino eldu. Bederatzi urtez jo ta su lanari ekin ondoren, Aita Karmelo'k be ordezkaria eskatu eban: berak lagunduko eban itzez eta lumaz, baiña zeregin geiegiz beterik aurkitzen zan ainbat oztopo artean «Karmel» aurreratu atearateko.

Beraz, beste zuzendari bat aukeratu bear. Nor? Ba-zan emen Larrea'n berton gazte trebe langille bat, amazortzi urte Viena'n emon eta lau bat urte dirala ona etorria, Erroma'n liburu mardul batzuk argitaratua ta emen, Euskalerrian, bertoko Eliz-edestia osotzeko konta-ezin ala agiri ta dokumentu batu dituna ta batzen diarduna. Gure Probintziko Kontselluak auxe

aukeratu eban «Karmel»-en zuzendari barri lez, 1984'ko bagillaren 28'an, Zornotzako karmeldar Ikastetxean emondako agiriarren bidez. Badau garra, euskal lanerako gogo bizia. Izango ditu estualdiak, gozotasunak eta naigabeak; baina, nik uste, onez urtengo dala danetatik.

170'gn. zenbakian joiari «Karmel». Bcrak zuzendu eban 1984'ko 1/2 alea. Oneik zituan laguntzaille: A. Onaindia, E. Albizun, L. Akesolo, P. Uribarren, L. Arostegi ta L. Baraiazarra. Badau, ba, estukura ta larrialdian nora jo.

«Bizi nahi dugu -dino ale ortako oarrean-. Itxaropen berriz bizi. Aurten «Karmel» zenbaki hau, dirurik ezaren larrialdiagatik batez ere, atzeraturik agertzen da; baina, gure ustez, gehiago ez da honelakorik gertatuko. Hurrengo zenbakitik asita, «Karmel»-ek aldatu egingo du bere zuzendaritza -tokiz ere Larrara (Zornotza-ra) aldatuko du- eta gogo bizi berri batez hasiko da, zuen eta gure itxaropenez».

«Karmel» ez dago ilteko, naiz-ta bere larrialdiak sarri-samar izan. Julen Urkiza'k onela: «Bizi nahi dugu, bizi! Lagun iezadazu! Euskarak behar-behar zaitu; eta euskarak behar gaituelako, gogo berriz berriztaturik aurrera joko dugu».

Eta «Karmel», zuzendaritza barriaren eskuetan, aurrera doa, bide barriak zabaldu nairik, itxaso zabalean zear, euskal sukaldeetara argia, kultura, bakea, eroanik.

Aita Onaindia